

інтегративну якість особистості майбутнього педагога, що проявляється в уміннях цілеспрямовано застосовувати й удосконалювати власні системні, інструментальні та професійні компетентності в діяльності майбутнього педагога, що спрямована на вирішення навчальних, особистісних та професійних задач.

Готовність майбутнього педагога до педагогічної самоорганізації проявляється в постійному прагненні студента до професійного саморозвитку, в найвищому розвитку його рефлексивних здібностей, в здатності планувати, критеріально оцінювати власні результати і вчасно здійснювати самокорекцію помилок, у володінні методиками раціонального виконання дій, спрямованих на вирішення навчальних, особистісних та професійних задач.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Педагогіка вищої школи / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук; за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенка, В. І. Лугового. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 256 с.
2. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М.: Изд-во Моск. психолого-соц. инст-та; Воронеж: НПО "МОДЭК", 2004. – 752 с.
3. Педагогічна майстерність [Підручник] / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
4. Арешонков В. Ю. Модель удосконалення педагогічної самоорганізації вчителів на основі компетентнісного підходу / В. Ю. Арешонков // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – Житомир, 2005. – Вип. 25. – С. 106-109.
5. Новаченко Т. В. Формирования педагогической самоорганизации студентов педагогических училищ: автореф. дис ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Т. В. Новаченко / Південноукр. держ. пед. ун-т (г. Одеса) ім. К. Д. Ушинського. – О., 2004. – 20 с.

Учитель И. Б. Самоорганизация будущего педагога профессионального обучения как составляющая формирования педагогического мастерства.

Автор в статье анализирует различные подходы к дефиниции понятия "педагогическая самоорганизация", обосновывает сущность понятия "педагогическая самоорганизация" и дает авторское определение понятия "педагогическая самоорганизация".

Ключевые слова: педагогическая самоорганизация, профессиональная компетентность, педагогическое мастерство.

Uchitel I. B. The self-organization of future pedagogue of professional learning as component of pedagogical skills' formation.

In the article author analyzes various approaches to a definition of pedagogical self-organizing, proves essence of pedagogical self-organizing as definition and makes author's definition of pedagogical self-organizing.

Keywords: pedagogical self-organization, professional competence, pedagogical skills.

Харитоновна В. В.
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ЗМІСТ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ШВЕЙНОЇ СПРАВИ

У статті висвітлено обґрунтування змісту формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів.

Ключові слова: художньо-конструкторські знання та вміння, технологічна освіта, старшокласники.

Згідно Державного стандарту освітньої галузі "Технологія" головними завданнями технологічної освіти старшокласників є ознайомлення учнів старших класів із закономірностями проектно-техніко-технологічної та побутової діяльності з опорою на знання з основ наук на рівні загальнонавчальних закономірностей; всебічне ознайомлення з професією, що відповідає індивідуальним можливостям учнів; залучення учнів до раціоналізаторства та винахідництва на базі змісту проектно-технологічної підготовки; формування в учнів здатності мобілізувати свої потенційні творчі можливості в різних видах діяльності [2, с. 34-35]. Це створюватиме сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності.

Важливим напрямом у системі профільної технологічної підготовки учнів старших класів є вивчення швейної справи. Широкий спектр діяльності фахівця швейної галузі висуває ряд вимог до основних складових його професійної підготовки. Випускник повинен набути не тільки практичні вміння і бути теоретично підготовлений до майбутньої діяльності, але і творчо застосовувати їх в процесі роботи в промисловому виробництві. Така підготовка, на нашу думку, має здійснюватись у процесі спеціальної художньо-конструкторської діяльності.

Актуальність нашого дослідження визначається необхідністю залучення старшокласників до творчої художньо-конструкторської діяльності в процесі технологічної освіти, оскільки в ній поєднуються в єдине ціле естетична та технічна основи трудової діяльності. Успішне вирішення цього завдання значною мірою залежатиме від науково обґрунтованої методики навчання, в основу якої покладено сучасний зміст та комплекс основних етапів і стадій проектно-технологічної діяльності.

Метою статті є обґрунтування змісту формування цілісної системи знань та вмінь учнів старших класів в сфері художнього конструювання у процесі профільного навчання.

Дидактичне обґрунтування впровадження в навчальний процес загальноосвітньої школи елементів художнього конструювання і технічної естетики висвітлено в роботах Є. Антоновича, О. Гервас, Ю. Іванова, Ю. Катханової, Б. Неменського, Б. Нешумова, Н. Ростовцева, В. Тименка, В. Трофімчука, А. Хворостова, Л. Шпак, Б. Юсова і ін.

Усі ці дослідження базуються на загальнотеоретичних положеннях технологічної освіти і зв'язку трудового навчання з основами наук, які розкриті в працях П. Атутова, Н. Бабкіна, С. Батишева, А. Бешенкова, Ю. Васильєва, В. Полякова, М. Скаткіна, С. Шабалова і ін.

Мистецтвознавчі, естетико-технічні і педагогічні проблеми професійного художнього конструювання розглядаються в працях І. Волкотруба В. Зінченка, Є. Лазарева, Г. Мінервіна, А. Сімоніка, Ю. Солов'єва, Ю. Сомова, В. Сидоренко (Росія), П. Татіївського і ін.

Провідним напрямом реалізації нового змісту трудового навчання на сучасному етапі є проектно-технологічна діяльність, у якій поряд із формуванням інших видів загальнонавчальних знань та умінь починається й формування художньо-конструкторських знань та вмінь. Цій проблемі присвячені наукові праці О. Коберника, Г. Кондратюка, В. Сидоренка, В. Симоненка, С. Ящука та інших.

У результаті аналізу теоретичних основ формування художньо-конструкторських знань та вмінь у трудовому навчанні учнів 10-11 класів встановлено, що у вітчизняній педагогіці ця проблема розроблена недостатньо широко, хоча є деякий досвід художньо-конструкторської підготовки школярів. Аналіз вітчизняного й зарубіжного педагогічного досвіду дозволив визначити, що найбільш актуальним у художньо-конструкторській підготовці старшокласників у процесі профільного навчання є її інтеграція з проектно-технологічною підготовкою учнів, яка характеризується творчою діяльністю, кінцевим

результатом якої є розробка й виготовлення творчого проекту. Результати наукових досліджень учених дозволяють нам стверджувати, що процес проектування і виготовлення швейних виробів передбачає залучення школярів до різних видів діяльності: навчальної, пошукової, практичної, пізнавальної, трудової, дослідної, у тому числі й художньо-конструкторської. Ефективність проектно-технологічної діяльності підвищується там, де учні проектують вироби з урахуванням художньо-конструкторського аспекту, що в майбутньому стає основою художньо-конструкторського мислення.

У результаті дослідження встановлено, що профільна технологічна підготовка має значні потенційні можливості для формування знань та вмінь з основ художнього конструювання. Водночас зміст традиційного навчального матеріалу, який вивчався у старших класах з основ швейної справи, його навчально-методичне забезпечення в загальноосвітніх навчальних закладах не відповідає вимогам сьогодення. Це обумовлює необхідність розроблення змісту та удосконалення методики профільного технологічного навчання, яка має враховувати особливості художньо-конструкторської підготовки учнів.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної й методичної літератури художнє конструювання розглядається нами як важлива складова сучасного виробництва та проектно-технологічної діяльності учнів. У процесі дослідження визначені особливості художньо-конструкторської діяльності старшокласників у проектуванні та виготовленні швейних виробів. Результатом художньо-конструкторської діяльності має стати система відповідних знань та практичних умінь. Художньо-конструкторські знання та вміння трактуються нами як сукупність спеціальних і специфічних знань та вмінь, необхідних для здійснення художньо-конструкторської діяльності, спрямованої на створення гармонійного наочно-просторового середовища, що відповідає матеріальним і духовним потребам людини. Ці знання та вміння ґрунтуються на спільних психічних властивостях, які набувають специфічних особливостей в кожній діяльності відповідно до її змісту.

Аналіз художнього конструювання, художньо-конструкторської діяльності й психолого-педагогічних досліджень, а також результати констатувального етапу експерименту дозволили виділити певні знання й уміння з художнього конструювання, які необхідно сформулювати в учнів 10-11 класів на уроках трудового навчання у процесі проектування і виготовлення швейних виробів.

ЗНАННЯ: художньо-конструкторського аналізу швейних виробів; основних понять художнього конструювання (поняття про формоутворення і композицію одягу, основних понять про колір, його ролі в композиції, принципів застосування в художньому конструюванні одягу (фізичний, емоційно-психологічний, символічний), значення художнього конструювання для сучасного швейного виробництва і т. і.); основних вимог художнього конструювання до промислових виробів (функціональні, ергономічні, естетичні, технологічні); основних принципів художнього конструювання (єдність утилітарного та естетичного, вибір рішення на основі альтернативності, логічність та цілеспрямованість творчого пошуку); способів здійснення різних видів художньо-конструкторської діяльності (художньо-конструкторське проектування, ескізування, моделювання, евристичний пошук і т.і.); етапів художньо-конструкторського проектування.

УМІННЯ: аналізувати швейні вироби (виявляти переваги та недоліки форми, зовнішнього вигляду; визначати функціональне призначення; бачити пропорції, гармонію окремих деталей з іншими і виробу в цілому відповідно до вимог художнього конструювання); користуватися технічним малюнком і ескізом під час ілюстрації творчої думки, знаходити самий інформативний варіант відображення задуманої форми швейного виробу; враховувати функціональні, ергономічні, естетичні і технологічні чинники в

процесі художньо-конструкторського проектування; дотримуватись принципів художнього конструювання; застосовувати евристичні методи художнього конструювання під час вирішення художньо-конструкторських завдань; дотримуватись етапів художньо-конструкторського проектування.

У процесі дослідження нами розроблено алгоритм діагностики сформованості художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників, що передбачає систему критеріїв (оволодіння знаннями з основ художнього конструювання; сформованість художньо-конструкторських умінь; рівень виконання художньо-конструкторських завдань (репродуктивний, творчо-репродуктивний, творчий) та рівнів їх сформованості (високий, достатній, середній, початковий), які відображають якісні та кількісні характеристики.

На основі визначених критеріїв, показників та рівнів було проведено констатувальний етап дослідження, який показав, що в цілому учні виявили початковий рівень знань (49,5%) та вмінь (52,2%) з художнього конструювання, що не дозволяє їм проявити творчу активність, нестандартність, оригінальність у вирішенні завдань, а відсутність художньо-конструкторського проектування в процесі створення виробів не забезпечує формування потреб і інтересу до отримання необхідних художньо-конструкторських знань та вмінь. Разом з тим, загальне бажання учнів вивчати, а вчителів викладати основи художнього конструювання, виявлене в ході констатувального експерименту, підтвердило нашу думку про доцільність формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів.

Аналіз сучасного стану формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників дозволяють зробити висновок, що в старшій школі проблема художньо-конструкторської підготовки, яку ми розглядаємо як невід'ємну складову проектно-технологічної діяльності, не має глибоко продуманої системи і індивідуального виразу, напряду взаємозв'язаного із специфікою трудового навчання. Ця неопрацьована ланка в ланцюзі технологічної освіти стала для нас початковим моментом для створення навчального модуля прийняттого для підготовки учнів до художньо-конструкторської діяльності в процесі проектування та виготовлення швейних виробів.

Відбір змісту навчання основам проектування одягу проводився нами на основі принципів інтеграції (питанням інтеграції в трудовому навчанні присвячені роботи В. Сидоренка, Д. Тхоржевського), а навчальний процес здійснювався згідно модульної технології (теорія і практика модульного навчання розкриті у працях А. Алексюка, Я. Болюбаша, М. Власко, К. Левківського, П. Сікорського, Ю. Сухарнікова, А. Фурмана, П. Юцявичене). Модульне навчання розглядається науковцями найчастіше як сукупність малих порцій (одиниць) навчального матеріалу, зміст і обсяг якого визначається окремою дидактичною метою [1, с. 100-101]. Тобто, в основі цієї системи навчання лежить принцип побудови навчання за модулями (логічно завершеними дозами навчального матеріалу), призначеними для досягнення конкретних дидактичних цілей.

Зміст поняття "модуль" (від лат. *modulus* – міра, функціональний вузол, завершений блок інформації) в наукових дослідженнях і педагогічній практиці трактується по-різному. Одні дослідники дане поняття пов'язують з когнітивними аспектами навчання, другі – розглядають модуль як відносно самостійну частину навчально-виховного процесу. На думку, П. Сікорського, всі визначення модуля мають спільну основу – родове поняття, яке означає завершену частину (блок) навчальної дисципліни (інформації) або цілого навчально-виховного процесу [3, с. 17].

Беручи за основу модульний принцип побудови навчально-виховного процесу, навчальний матеріал для модуля був відібраний з врахуванням загально дидактичних (науковості, систематичності та послідовності, доступності, наочності, свідомості та

активності учнів, міцності знань, умінь і навичок, індивідуального підходу до учнів, єдності навчання і виховання, історизму, функціональної повноти компонентів модуля) та специфічних (принципи, що враховують специфіку підготовки учнів до художньо-конструкторської діяльності) принципів відбору навчального матеріалу, а також психолого-педагогічних умов підготовки учнів до художньо-конструкторської діяльності (формування пізнавальних потреб у здобутті художньо-конструкторських знань та вмінь; визначення орієнтовної програми основних дій у процесі вирішення художньо-конструкторських (дизайнерських) завдань; здійснення поетапного формування розумових дій під час виконання учнями різних навчально-трудова завдань; активізація пізнавальної діяльності учнів методами проблемного навчання й евристичних методів художньо-конструкторського пошуку з метою розвитку творчого мислення, розкриття індивідуальності учнів, розвитку ініціативи в розширенні знань та вмінь з художнього конструювання).

Для більшої об'єктивності у відборі матеріалу для навчального модуля ми використали метод експертної оцінки значущості окремих відомостей (цей метод широко і успішно використовувався в дослідженнях А. Верхоли, Б. Герщунського, М. Тименка при розробці певних навчальних курсів).

Згідно визначеного змісту компонентів, до складу навчального матеріалу модуля увійшли відомості, що розкривають взаємозв'язок одягу і людини, базові поняття з наук і дисциплін, пов'язаних з проектуванням швейних виробів; формують художньо-конструкторські знання і вміння, сприяють набуттю досвіду творчої діяльності в процесі створення нових моделей одягу.

З метою визначення оптимальної структури модуля, дослідження логічних внутрішньо–і міжпредметних взаємозв'язків, наступності в навчанні, нами було використано графоаналітичний метод структурування (питанням розробки конкретних методик структурування займалися С. Артюх, Г. Атанов, А. Ашерев, С. Бутаков, С. Капленко, О. Киверялг, Ю. Карякін, А. Мелецінек, В. Приходько, Д. Сингаївський, І. Федоров), який полягає в побудові графів з подальшою їх перевіркою за методикою матричного аналізу змісту навчальних програм.

Т а б л и ц я

Тематичний план модуля “Основи проектування одягу”

Змістові субмодулі, теми	Кількість годин	
	всього	з них на лабораторно-практичні
10 клас		
Вступ	1	
Змістовий субмодуль 1. Одяг і костюм	3	
Тема 1.1. Загальні відомості про одяг	1	
Тема 1.2. Костюм в системі художньої культури	2	1
Змістовий субмодуль 2. Людина та одяг	5	
Тема 2.1. Загальні відомості про фігуру людини	2	1
Тема 2.2. Пропорції тіла людини та його канони	3	2
Змістовий субмодуль 3. Закономірності композиції костюма	26	
Тема 3.1. Елементи та засоби композиції	1	
Тема 3.2. Закони і правила композиції костюма	1	
Тема 3.3. Лінії, форма та силует в костюмі	3	2
Тема 3.4. Тканина та декоративні оздоблення в костюмі	3	2
Тема 3.5. Колір в костюмі	3	2
Тема 3.6. Контраст, нюанс та масштабність в костюмі	3	2
Тема 3.7. Пропорційні закономірності в організації костюма	3	2

Змістові субмодулі, теми	Кількість годин	
	всього	з них на лабораторно-практичні
Тема 3.8. Симетрія і асиметрія в організації костюма. Композиційний центр в костюмі	3	2
Тема 3.9. Ритм в костюмі	3	2
Тема 3.10. Закони сприйняття композиції костюма	3	2
<i>Резерв часу</i>	1	
Всього	36	
11 клас		
Змістовий субмодуль 4. Основи художнього проектування костюма	13	
Тема 4.1. Художнє проектування та виробництво одягу	2	1
Тема 4.2. Стандартизація в умовах художнього проектування костюма	2	1
Тема 4.3. Проектування домашнього одягу	3	2
Тема 4.4. Проектування повсякденного одягу	3	2
Тема 4.5. Проектування святкового одягу	3	2
Змістовий субмодуль 5. Художнє конструювання одягу	17	
Тема 5.1. Костюм як об'єкт дизайну	3	1
Тема 5.2. Художній образ в дизайні одягу	3	2
Тема 5.3. Методи творчості художника-конструктора	3	1
Тема 5.4. Проектування одиничних виробів та серії виробів на базі однієї конструктивної основи	2	1
Тема 5.5. Проектування комплекту	3	2
Тема 5.6. Проектування ансамблю	3	2
Виконання проекту	5	4
<i>Резерв часу</i>	1	
Всього	36	

Структура авторського навчального модуля включає “Вступ” і п'ять змістових субмодулів: “Одяг і костюм”, “Людина та одяг”, “Закономірності композиції костюма”, “Основи художнього проектування костюма”, “Художнє конструювання одягу”. Теми модуля забезпечують послідовне включення учнів в усі етапи цілісного процесу проектування швейних виробів з обов'язковим урахуванням художньо-конструкторського аспекту. Така структура змісту навчання основам проектування одягу забезпечує залучення учнів не лише до практичної технологічної діяльності, а й до проектної та дослідницької. Акцент у роботі учнів переноситься саме на розвиток творчого і критичного мислення, вміння працювати з інформаційними джерелами, різними видами проектно-технологічної документації, формування в учнів навичок проектної діяльності, вміння здійснювати аналіз та оцінку технологічних об'єктів, свідомо обирати ті чи інші технологічні процеси й технічні засоби. Навчальний модуль є складовою частиною навчальної програми “Швейна справа” для профільної технологічної підготовки учнів 10-11 класів. Вивчення даного модуля передбачає формування цілісної системи художньо-конструкторських знань та вмінь, необхідних для здійснення художньо-конструкторської діяльності у процесі проектування та виготовлення швейних виробів.

Експериментальна методика художньо-конструкторської підготовки старшокласників передбачає застосування комплексу педагогічних технологій, методів, форм та засобів організації навчально-трудої діяльності учнів, а саме: лекційно-практичної системи навчання, проектної технології, евристичних методів художньо-конструкторського пошуку, виконання проектних та проектно-графічних завдань, розрахованих на продуктивну діяльність учнів, що поступово ускладнюються, мають індивідуальний характер, орієнтовані на розвиток творчого мислення й активізацію пізнавальної діяльності учнів. Як засвідчили результати експерименту, завдяки впровадженню навчального модуля та обґрунтованої методики рівень сформованості

художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників в експериментальних класах зріс порівняно з контрольними класами.

Висновок. У результаті проведеного дослідження із проблеми формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів ми дійшли висновку, що формування вищезначених знань та вмінь є однією з необхідних складових якісної підготовки підростаючого покоління до майбутньої професійної діяльності в умовах сучасних соціально-економічних перетворень у суспільстві. Процес формування знань та вмінь з основ художнього конструювання буде більш ефективним, якщо спиратиметься на науково обґрунтовану методику навчання, в основу якої покладено сучасний зміст та комплекс основних етапів і стадій проектно-технологічної діяльності, враховуватиме вікові й індивідуальні особливості учнів старшого шкільного віку.

Використана література:

1. Власко М. П. Про переваги модульно-рейтингової технології навчання / М. П. Власко, О. В. Устименко // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 2 (43). – С. 98-105.
2. Державні стандарти базової і повної середньої освіти. Проект. Освітня галузь “Технологія” // Сільська школа України. – 2003. – № 6. – С. 34-36.
3. Сікорський П. Дидактичні поняття кредиту і модулів в контексті Болонського процесу / П. Сікорський // Шлях освіти. – 2004. – № 2. – С. 15-19.

Харитонова В. В. *Содержание художественно-конструкторской подготовки старшеклассников в процессе изучения швейного дела.*

В статье раскрыто обоснование содержания формирования художественно-конструкторских знаний и умений старшеклассников в процессе проектирования и изготовления швейных изделий.

Ключевые слова: художественно-конструкторские знания и умения, технологическое образование, старшеклассники.

Kharitonova V. V. *The content of Art and design training high school students in the process of learning sewing.*

In the article the study of artistic formation of the content and design knowledge and skills of of senior pupils in the process of designing and manufacturing of garments.

Keywords: art and design of knowledge and skills, technology education, high secondary school pupils.

Шевченко А. Ф.

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ДО ПИТАННЯ ПРО З'ЯСУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ У ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Стаття присвячена проблемі удосконалення процесу самовизначення майбутнього вчителя, основним засобом якого розглядається освітнє середовище. Виявлення особливостей функціонування такого середовища дало змогу з'ясувати критерії ефективності самовизначення студентів вищого педагогічного навчального закладу.

Ключові слова: освітнє середовище, педагогічний процес, самовизначення, професійна діяльність.